

Кринична Ірина Петрівна, д. держ. упр., доц., професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Дніпро

Костенко Віталій Олександрович, к. держ. упр., начальник зміни оперативно-координаційного Управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Кіровоградській області, підполковник служби цивільного захисту, м. Кропивницький

Krynychna I.P., Professor of Public Administration and Local Self Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, PhD in Public Administration, Associate Professor, c. Dnepropetrovsk,

Kostenko V.O., k. State. Exercise., Shift Operational Coordination Office State Emergency Service of Ukraine in Kirovograd region, Colonel civil protection, m. Kropyvnytskyi 050-608-41-85, 099-226-41-83

Пріоритети регіональної політики у сфері екологічної безпеки України (на прикладі Дніпропетровської області)

Priorities of regional policy in the field of ecological safety of Ukraine (For example, Dnipropetrovsk region)

Проаналізовано передумови та наслідки екологічних проблем Дніпропетровської області. Доведено необхідність вдосконалення державного управління на всіх рівнях влади щодо зменшення негативного впливу екологічних небезпек для населення і довкілля в регіонах, де функціонує технічно розвинене промислове виробництво та здійснюється широка видобувна діяльність. Запропоновано пріоритетні напрямки регіональної політики щодо мінімізації наслідків наявних екологічних проблем.

Ключові слова: екологічна небезпека, екологічна сфера, безпека, безпечний розвиток, органи державної влади, державне управління.

The preconditions and consequences of environmental problems of Dnipropetrovsk region are analyzed. The necessity of improvement of public administration at all levels of government is proved in order to reduce the negative impact of environmental hazards on the population and the environment in regions where technically advanced industrial production operates and widespread mining activity is carried out. The priority directions of the regional policy for minimizing the consequences of existing environmental problems are proposed.

Keywords: ecological security, ecological sphere, security, safe development, public authorities, public administration.

Постановка проблеми. Сучасні екологічні проблеми стають дедалі важливішим аспектом соціально-економічного розвитку України. Аналіз основних тенденцій та характеру змін чинників екологічної безпеки регіонів переконливо доводить, що збереження високої енерго- і ресурсоемності економіки держави за умов подальшого виснаження земельних, водних, мінерально-сировинних та біотичних ресурсів неминуче призведе до

формування широкомасштабних загроз національній безпеці в екологічній і природно-техногенній сферах [1].

Згідно Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище та на відшкодування збитків, завданих порушенням цього права (стаття 50). Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави (стаття 16) [2].

Теперішнє розміщення і функціонування продуктивних сил в Україні характеризується суттєвим погіршенням екологічного стану в багатьох її регіонах, що призводить до значного загострення екологічних, соціальних, економічних, демографічних та інших проблем в житті суспільства. Одним із таких регіонів України є Дніпропетровська область.

Сучасний стан довкілля та динаміка розвитку екологічної ситуації на її території є критичними. На Дніпропетровщині відмічається високий рівень урбанізації й індустріалізації, внаслідок чого виник цілий комплекс екологічних проблем. Майже вся територія області відноситься до категорії дуже забрудненої, а понад третини до надзвичайно забрудненої. Найбільш складною екологічною ситуацією характеризуються великі промислові агломерації та райони інтенсивного видобутку та переробки корисних копалин: Дніпропетровсько-Дніпродзержинська агломерація, Західний Донбас, Кривбас, Нікопольський марганцеворудний басейн.

Для регіону характерний високий рівень розвитку промисловості та сільськогосподарського освоєння території. Дніпропетровщина є одним із найбільш індустріально-розвинених регіонів України. Концентрація промислових потужностей області перевищує середній рівень по Україні у два рази. На території області розташовано понад 500 промислових підприємств, а потужна енергетична база є підґрунтям для розвитку гірничо-металургійного комплексу. На території регіону відкрито та розробляється більше трьохсот родовищ корисних копалин, видобувається більше 50% загальнодержавних обсягів окремих видів мінеральної сировини [3].

Отже, вивчення екологічної ситуації для визначення пріоритетних напрямків регіональної політики у сфері екологічної безпеки України на прикладі Дніпропетровської області є актуальною темою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам екологічної безпеки, функціонування механізмів державного і суспільного управління присвятили свої дослідження О. Тимошенко, В. Василько, О. Галацан, Т. Грушева, О. Лазор, І. Ляшко, О. Масюк, Т. Проценко та ін.

Вивченням питань державного управління у сфері екологічної безпеки, формування екологічної політики в контексті державотворення, займались Г. Бачинський, Н. Маєвська, С. Васюта, Г. Добров, М. Кисельов, І. Кринична [4-9], О. Стегній.

Значний внесок у вирішення даної проблеми зроблено зарубіжними науковцями Ю. Климовим, А. Коротковим, М. Моїсеєвим, В. Соколовим, Д. Робертсоном, А. Ніколасом, Д. Беллом, В. Беренсом, В. Хесле та ін. [10].

Ю. Ковалевська у дисертації «Державне управління процесами забезпечення екологічної безпеки в Україні» відмічає відсутність в системі державного управління процесами екологічної безпеки в Україні бажаного рівня пріоритетності, що обумовлено недосконалою правовою базою і підходами, які склалися в теорії та практиці державного управління. Автор підкреслює об'єктивну необхідність у вдосконаленні регіональної екологічної політики, формуванні планів регіонального рівня, які відповідають задуму стратегічних програм загальнодержавного рівня [10].

Аналіз наукових праць з різноманітних проблем екологічної безпеки України переконує в тому, що при їх певній загальній розробленості ще недостатньої уваги приділено саме регіональним аспектам забезпечення екологічної безпеки в контексті державного управління.

Мета статті. Розглянути передумови і наслідки екологічних проблем Дніпропетровської області та визначити пріоритети регіональної політики щодо їх мінімізації.

Виклад основного матеріалу. Нинішня екологічна ситуація в Дніпропетровській області характеризується як кризова. Головні причини кризи: перевага розвитку сировинно-видобувних екологічно небезпечних

галузей, велика концентрація небезпечних підприємств у області; низький рівень культури виробництва та технологічної дисципліни; неконтрольоване накопичення відходів, які самі по собі можуть створити небезпечні екологічні проблеми, не виключаючи й надзвичайні; низька ефективність очисних споруд; недостатній рівень екологічної освіти керівників усіх рівнів та населення; низька екологічна свідомість суспільства [3].

Розглянемо головні екологічні проблеми Дніпропетровської області, а саме: 1). *Високий рівень забруднення повітряного та водного басейнів.* Обсяг валових викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення та автотранспорту складає понад 1 млн. т на рік. На Дніпропетровщині 72% викидів в атмосферу шкідливих речовин здійснюють підприємства гірничо-металургійного комплексу, 18% – енергетики, 0,9% – будівельного комплексу. Значну частку в забрудненні атмосфери займає транспорт (9%). Щорічно, у розрахунку на 1 км² території, обсяги викидів шкідливих речовин в атмосферу становлять 28 т, на одну людину – 240 кг (по Україні 10 т й 85 кг відповідно). Зокрема, 60% житлового масиву розташовано в забрудненій атмосфері, а ще 27% – у зоні небезпечного атмосферного забруднення.

Найбільші підприємства, що забруднюють довкілля це: *Комбінат «Криворіжсталь».* Викидає в атмосферу 26% забруднюючих речовин, у т. ч. оксидів азоту – 46%, сірчистого ангідриду – 37%. Газоочисними установками обладнано 39% джерел викидів. Щороку комбінат скидає в р. Інгулець 83 тис. м³ забруднених стоків. *Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського.* Викидає в атмосферу 15% викидів по місту, зокрема по оксиду вуглецю – 39%, сірководню – 73%. Обладнано очисними установками 59% джерел викидів. Завод не має нормативної санітарно-захисної зони. Скидає щорічно у р. Дніпро 132 млн.м³ забруднених стоків. *Дніпровський металургійний завод ім. Держинського.* Питома частка у всіх викидах по Дніпродзержинську – 62%, по оксидах азоту – 30%. Очисними установками обладнано 64% джерел викидів. Скидає щороку 180 млн. м³ забруднених стоків. *Баглійський коксохімічний завод.* Забруднює повітря бензапіреном, фенолом, ціанідами. Оснащено установками пилогазоочистки – 35% джерел

викидів. *Нікопольський Південнотрубний завод*. Очисні споруди працюють неефективно. У Каховське водосховище щороку потрапляє 364 т органіки, 2 т нафтопродуктів, 3 т заліза. *Дніпропетровський коксохімічний завод*. Оснащення установками очистки – 33%, забруднює повітря фенолом, бензапіреном, ціанідами. *Дніпропетровське виробниче об'єднання «Азот»*. Забруднює повітря міста фосгеном, аміаком, хлористим воднем. Лише 41% джерел викидів обладнано газоочисними установками. *Дніпровська ДРЕС*. Її доля загальноміських забруднень м. Дніпропетровська складає 60%, у т. ч. по діоксиду сірки – 91%, оксидах азоту – 70%. Споруди біологічної очистки працюють неефективно. *Криворізький коксохімічний завод*. Забруднення аналогічне іншим коксохімзаводам. Ефективно працюють лише 14% очисних установок. *Дніпропетровське виробниче об'єднання «Дніпрошина»*. Обсяг забруднених стоків 11 млн. м³ на рік. У р. Мокра Сура скидається 152 т органіки, 195 т завислих речовин. Повністю відсутні водоочисні споруди. *Дніпродзержинське виробниче управління водопровідно-каналізаційного господарства*. Очисні споруди перевантажені. 27 млн. м³ забруднених стоків щороку скидається до р. Суха Сура. *Управління водопровідно-каналізаційного господарства виробничого об'єднання «Павлоградвугілля»*. Неефективно працюють очисні споруди. У р. Самару щороку скидається 15 млн. м³ забруднених стоків, з якими потрапляє 445 т органічних речовин, 29 т нафтопродуктів, 665 т завислих речовин, 181 т азоту амонійного. *Криворізька ДРЕС*. Дає 23% всіх викидів по Дніпропетровській області. Викидає 270 тис. тонн сірчистого ангідриду або 64% по області, 55 тис. т оксидів азоту. Із стоками скидає щорічно 2 тис. т солей та багато інших шкідливих речовин.

Дніпропетровська область за міжнародною класифікацією має дуже низький показник водних запасів. Вона посідає п'яте місце по частоті відхилень від державного стандарту у системах централізованого водозабезпечення за санітарно-хімічними показниками після Луганської, Кіровоградської, Миколаївської і Одеської областей. У поверхневі водойми Дніпропетровської області щорічно надходить понад 2 млрд. м³ стічних вод, що складає більше 15% від загального обсягу по Україні, з них біля 38,5% – забруднені стоки [11].

2). *Утворення та накопичення великих обсягів промислових та побутових відходів.* Промислово-господарський комплекс Дніпропетровської області створювався та розвивався протягом багатьох років майже без урахування екологічних наслідків. У регіоні накопичено 8,4 млрд. т відходів. Щорічно на території Дніпропетровської області утворюється 20-27 млн. т промислових і 4 млн. м³ твердих побутових відходів (ТПВ), з яких переробляються чи утилізуються тільки 11-12%.

Основну частину загального обсягу становлять великотоннажні відходи гірничо-металургійного комплексу. Найбільша їхня концентрація зосереджена в промислово розвинених регіонах області - Дніпропетровську, Кривому Розі, Дніпродзержинську, Нікополі, Західному Донбасі.

У регіоні склалася критична ситуація з вивозом й утилізацією ТПВ. На території області розташовано всього 5 спеціалізованих полігонів. Однак налічується 758 необладнаних полігонів, з яких 385 - кваліфікуються як стихійні звалища. Відсутність комплексного підходу до видалення побутових відходів у населених пунктах, схем їхнього санітарного очищення та полігонів для складування ТПВ призводить до того, що навіть в обласному центрі численні балки й цвинтарі перетворилися на стихійні звалища. Комунальні підприємства по ліквідації ТПВ, створені в сільських районах, не забезпечують очищення територій через брак фінансування.

Одним із основних напрямків діяльності щодо впровадження природоохоронних заходів для Дніпропетровської області залишається робота з утилізації промислових відходів металургії та енергетики, добування з них корисних компонентів, а потім вторинне їхнє використання в народному господарстві. Зараз проводяться організаційно-технологічні заходи щодо впровадження технології добування корисних мінералів із хвостів збагачення титано-цирконієвих руд Вольногорського ГМК.

У вересні 2006 р. на території відвалів «Дзержинки» відкрите перше державне техногенне родовище, де ТОВ «Екологія-Днепр-2000» розпочало виробництво брикетованого збагаченого вугілля, який буде використовуватися котельнями Дніпродзержинська. Також АК «Демос» зі шлаків

мартенівського виробництва випускає до 10 видів продукції, яка використовується як у металургії, так і в будівництві [11].

3). *Незадовільна ситуація у сфері поводження з непридатними хімічними засобами захисту рослин (ХЗЗР)*. Аварійний стан складів, відсутність охорони, невиконання умов перезатарювання й зберігання непридатних ХЗЗР, небажання новоутворених суб'єктів підприємницької діяльності поставити їх на свій баланс – все це створює загрозу для довкілля. За даними інвентаризації на території області зберігається біля 1200 т невизначених та заборонених до використання в сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин, що складає 6% від їхньої загальної кількості по Україні (19427,5 т). 12% сховищ отрутохімкатів (24 отрутосховища) перебувають на балансі залишкових господарств і місцевої влади. 50% складів (95) знаходяться у незадовільному санітарно-технічному стані [11].

4). *Відсутність систем центрального водопостачання та каналізації в населених пунктах області*. Із 1453 сіл області лише 197 мають централізоване водопостачання та 16 - каналізацію. В області діє Комплексна програма першочергового забезпечення сільських населених пунктів, що користуються привізною водою, централізованим водопостачанням, що спрямована на налагодження належного водопостачання сільських населених пунктів, що користуються привізною та неякісною водою; ліквідацію причин поширення різних захворювань через незадовільний стан систем водопостачання і водовідведення на селі або їх відсутність, вдосконалення технології водо підготовки. Цією програмою передбачено будівництво Нікопольського групового водопроводу, Широківської системи водопостачання та забезпечення трьох населених пунктів питною водою [11].

5). *Недостатня потужність існуючих очисних споруд в найбільш техногенно-навантажених містах області*. Очисні споруди на всіх підприємствах працюють неефективно або малоефективно. Щороку скидається 188 млн. м³ забруднених стоків. З ними у Дніпро надходить 7,8 тис. т органіки, 417 т нафтопродуктів. Найбільш інтенсивне забруднення Дніпра здійснюється з території м. Дніпропетровська. У місті розташовано понад 400 підприємств металургійної, коксохімічної, металообробної та

інших галузей промисловості. Проектна потужність очисних споруд міста складає 162,3 млн.м³ на рік, що дозволяє забезпечити нормативну очистку лише 17% обсягу стічних вод [11].

б). Утворення значних обсягів високомінералізованих шахтних вод Західного Донбасу та Кривбасу. У гірничодобувних районах області порушення природних гідрохімічних умов пов'язано переважно з надходженням до підземних високомінералізованих дренажних, рудникових та шахтних вод. Так, загальна площа забруднення підземних вод у районі Кривбасу становить близько 300 км², максимальна мінералізація їх досягає 12,3 г/л. Фільтрація шахтних вод з накопичувачів у Західному Донбасі спричиняє підвищення мінералізації підземних вод до 1,5 г/л, а на Самарському, Первомайському та Вербському водозаборах – до 12 грамів на літр. Таким чином, у басейні Дніпра сформувалися великі осередки забруднених підземних вод, зокрема в районах: Дніпропетровська-Дніпродзержинська – стічними водами об'єктів хімічної і металургійної промисловості; Новомосковська-Павлограду – шахтними водами і відходами тваринницьких комплексів; Кривого Рогу – шахтними водами та стічними водами металургійних заводів [11].

б). Природно-заповідний фонд. У Дніпропетровській області проводиться значна робота по виявленню і взяттю під охорону держави цінних об'єктів природи, які утворюють природно-заповідний фонд (ПЗФ) області і входять до державного природно-заповідного фонду. Мережа ПЗФ області складає 116 об'єктів загальною площею 26167 га, що становить 0,8% області. З них 23 об'єкти – загальнодержавного значення на площі 18689,8 га; 93 – місцевого значення на площі 7477,2 га, у т. ч. 15 заказників державного значення (Кільченський, Солоний лиман, Балка Бандурка, Волошанська Дача, Грабівський і т.д.) та 33 – місцевого значення; 51 пам'ятка природи; 8 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва; 3 заповідні урочища. На території області є Дніпровсько-Орільський заповідник, створений 1990 року на базі загальнозоологічного та орнітологічного заказників «Таромський уступ» та «Обухівські плавні». Територія Дніпровсько-Орільського природного заповідника є єдиним осередком, де зберігається повноцінний

комплекс лісової заплавної рослинності. У межах заповідника охороняються рослини та тварини. Зокрема, 11 видів рослин, що ростуть в заповіднику занесено до Червоної книги України, а саме: зозулинець болотний, зозулинець шоломоносний, коручка болотна, тюльпан дібровний, рястка Буше, шафран сітчастий, сон чорніючий, ковила дніпровська, водяний горіх плаваючий, сальвінія плаваюча, пальчатокорінник травневий; до Європейського червоного списку – 3 види: жовтозілля дніпровське, козельці українські та кушир донський; 12 видів тварин, занесених до Європейського червоного списку; 39 видів, занесених до Червоної книги України; 139 видів тварин, що підлягають особливій охороні згідно з Бернською конвенцією; біля 40 регіонально рідкісних видів [11].

7). *Великі площі порушених земель, загальна площа яких досягає 36,6 тис. га.* Ступінь ураженості територій міст, селищ, сіл і гірничодобувних районів Дніпропетровщини небезпечними геологічними процесами досягає 50% й більше. Особливо інтенсивно такі процеси розвинуті на території Дніпропетровська, Дніпродзержинська, Кривого Рогу, Нікопольського марганцевого басейну, де існує найбільша ймовірність великомасштабних просяджень, обвалів, зрушення порід над виробленим простором, підтоплення ґрунтовими водами.

Серед сучасних природних процесів – лінійний розмив і площинний змив, вздовж долини Дніпра – зсуви. Зсувні явища в області спостерігаються у містах Дніпропетровську, Кривому Розі, Дніпродзержинську та с.Новоселівці Широківського району, причому загальна площа зсувних територій в області складає 24,5 км². Еродованість земель 41,2% (3-5% в басейні р. Базавлук, 70-80% на Дніпровсько-Сурському межиріччі). На схилах балок і придолинних просторах у басейні середньої течії Інгульця і Саксагані майже 70% ґрунтів слабо- і середньоеродовані. На плоских межиріччях розвиваються суфозійно-просадкові явища; в подах і на заплавах спостерігається засолення ґрунтів, особливо у зонах Фрунзенської зрошувальної системи та каналу Дніпро – Кривий Ріг. У береговій зоні водосховищ розвивається інтенсивна абразія (розмив берегів). На відвалах –

дефляція і ерозія. А всього щорічно в області біля 180 тис. т гумусу змивається у річки та водойми [11].

8). *Екологічно недопустиме сільськогосподарське освоєння земель (78,7%), високий рівень розорюваності територій – 66,5%.* Недотримання ґрунтоохоронних технологій вирощування сільськогосподарських культур призводить до активізації деградаційних процесів. До основних принципів і ланок ґрунтозахисної системи землеробства належать: виведення зі складу ріллі середньо- та сильноеродованих земель на схилах понад 5°, а в окремих випадках на сильноулоговинних схилах – понад 3°; досягнення бездефіцитного балансу гумусу і основних поживних речовин та інтегрованого використання органічних та мінеральних добрив; створення протиерозійних заходів постійної дії (водорегулюючих валів, буферних смуг із багаторічних трав по контурних межах масивів, полів, робочих ділянок, залуговуваних водотоків) [11].

9). *Підтоплення територій у Криворізькому та Західно-Донбаському регіонах.* Серед техногенних факторів головну роль в активізації підтоплення відіграють порушення умов стоку поверхневих вод, незадовільний стан природного дренажу та мереж водопостачання і каналізації, високий рівень техногенного навантаження на території, припинення експлуатації неглибоких водоносних горизонтів та водовідведення з підземних горизонтів внаслідок їх забруднення, техногенний підйом рівня води при закритті гірничопромислових підприємств. На Дніпропетровщині підтоплюються 550 населених пунктів на площі понад 27,7 тис. га, (20% території). За останні роки площа підтоплення зросла більш ніж на 2 тис. га, що свідчить про сталу тенденцію поширення цього процесу, особливо в зонах впливу водосховищ, зрошуваного землеробства та в гірничо-видобувних регіонах. Найбільші райони підтоплення – це Петропавлівський, Апостолівський, Софіївський та Широківський. Процеси відбуваються внаслідок підйому ґрунтових вод. На фоні підвищення рівня ґрунтових вод активізуються зсувні процеси, особливо в Дніпропетровську, Дніпродзержинську, Кривбасі та Західному Донбасі. Так, місто Павлоград розташоване між річками Самарою та Вовчою. За останні 12 років площа підтоплення міста зросла майже в 20 разів, і в

осінньо-весняний період сягає 80% території міста. Обводнені ґрунти набувають властивості плавунів, викликають чисельні аварії мереж водопостачання та водовідведення. Все це щорічно призводить до значних матеріальних збитків, створює небезпечну екологічну ситуацію.

Підтоплення земель в результаті гірничих робіт і закриття підприємств з підземним видобутком корисних копалин у Кривбасі, величина просідання земної поверхні над гірничими виробітками сягає 3-3,5 м, а у заплаві р. Самари – 2,7-5,6 м. Внаслідок багаторічного інтенсивного техногенного та екологічного впливу підприємств м. Кривий Ріг; територія Широківського району, на якій розташовані відвали й хвостосховища ВАТ «Південний ГЗК»; ГЗК КДГМК «Криворіжсталь»; ВАТ «ІнГЗК»; ставок-накопичувач шахтних вод балки Свистунова; кар'єри ВАТ «ІнГЗК» та шахти, мають всі підстави для оголошення їх зоною надзвичайної екологічної ситуації [11].

10). Проблема радіоактивних відходів уранодобувної та уранопереробної промисловості. В області внаслідок діяльності уранодобувної та уранопереробної промисловості накопичено більш як 90 млн. т радіоактивних відходів, які зберігаються у 9-ти хвостосховищах м. Дніпродзержинська та 2-х хвостосховищах поблизу м. Жовті Води. Значна кількість відходів колишнього ВО ПХЗ (близько 80%) знаходяться в сховищах, що збудовані без проектів і не мають спеціальної гідроізоляції. Як наслідок - використання відходів у будівельних матеріалах, понад 50% території житлових забудов у цих містах радіоактивно забруднені [11].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Для поліпшення екологічної ситуації в області місцеві органи влади повинні зосередити свою діяльність на таких стратегічних напрямках, а саме: технологічні – розробка і впровадження нових технологій, очисних споруд, видів палива; архітектурно-планувальні – озеленення населених пунктів, організація санітарно-захисних зон, раціональне планування підприємств і житлових масивів; інженерно-організаційні – зниження інтенсивності руху транспорту на перевантажених автомагістралях, організація екологічно-патрульного контролю; економічні – вкладання коштів у розвиток нових, ресурсозберігаючих технологій; правові

– прийняття і додержання законодавчих актів щодо підтримання якості атмосфери, водойм, ґрунту; освітянсько-виховні – формування екологічної культури у населення, насамперед у молоді.

Список використаних джерел:

1. Іванюта С.П., Качинський А.С. Екологічна безпека регіонів України: порівняльні оцінки. Зб. Стратегічні пріоритети. № 3 (28), 2013 р. С. 157-164. file:///C:/Users/Ira/Downloads/spa_2013_3_23.pdf.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. - № 30. – Ст. 142.
3. Екологічний паспорт Дніпропетровської області, 2012 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.ebed.org.ua/sites/expertise.one2action.com/files/problems_dno.pdf.
4. Кринична І.П. Державне управління розвитком екологічної безпеки населення України (на прикладі аварії Чорнобильської АЕС) / І.П. Кринична // Держава та регіони : наук.-виробн. журн. Сер. "Державне управління". – Запоріжжя: Класич. приват. ун-т, 2008. – № 3. – С. 112 – 117.
5. Кринична І.П. Концептуальні засади управління процесами радіаційно-безпечної життєдіяльності населення на забруднених територіях / І.П. Кринична // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2007. – 4(32). – С. 245 – 250.
6. Кринична І.П. Особливості регіонального управління процесами радіаційної безпеки / І.П. Кринична, В.В. Шевченко // Надзвичайна ситуація. – К. : Вид-во МНС "Агентство Чорнобильінтерінформ". – 2008. – № 8. – С. 46 – 48.
7. Кринична І.П. Проблеми соціального розвитку територіальних громад на радіоактивно забруднених територіях / І.П. Кринична // Актуал. пробл. держ. упр. : зб. нук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 4 (15). – С. 267 – 274.
8. Кринична І.П. / Державне управління процесами радіаційно безпечної життєдіяльності населення / І.П. Кринична // Монографія. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2015. – 388. с.
9. Кринична І.П. Державне управління процесами радіаційно безпечної життєдіяльності населення: теоретико-методологічні засади: Дис... док. наук держ. упр.: 25.00.01; – Захищена 2012. – К., 2012. – 422 с.
10. Ковалевська Ю.С. Державне управління процесами забезпечення екологічної безпеки в Україні. Дис...к.держ.упр., захищена у 2009 році. Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління. <https://www.google.com.ua/search?q>.
11. Екологія регіону. «Екологічний портрет Дніпропетровської області». [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/regions/detail.php?ID=4316>.

REFERENCES:

1. Ivaniuta SP, Kaczynski AS Ecological safety regions of Ukraine: comparative evaluation. Coll. The strategic priorities. Number 3 (28), 2013 S. 157-164. file:///C:/Users/Ira/Downloads/spa_2013_3_23.pdf.
2. The Constitution of Ukraine, adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine June 28, 1996 // BD Ukraine. - 1996. - № 30. - Art. 142.
3. Environmental passport Dnipropetrovsk region, 2012 [electronic resource] - Access: http://www.ebed.org.ua/sites/expertise.one2action.com/files/problems_dno.pdf.
4. IP Krynychna State Development Management of ecological safety of Ukraine's population (for example, an accident of Chernobyl NPP) / IP Krynychna // State and regions: nauk.-manufacture. Zh. Avg. "Governance". - Zaporozhye: Classical. private. University Press, 2008. - № 3. - P. 112 - 117.
5. IP Krynychna Conceptual bases of process control radiation safety of the population in contaminated areas / IP Krynychna // Actual problems of governance: Coll. Science. pr. - O.: ORI NAPA, 2007 - 4 (32). - S. 245 - 250.
6. IP Krynychna Features regional radiation safety management processes / IP Krynychna VV Shevchenko // Emergency. - K: Izd MOE "Agency Chornobylinterinform." - 2008. - № 8. - P. 46 - 48.

7. Krynychna IP Issues of social development of local communities in contaminated areas / IP Krynychna // Aktual. problems. state. Exercise. : Coll. NUS. pr. - DA: dridi NAPA, 2012. - Vol. 4 (15). - S. 267 - 274.
8. IP Krynychna / State administration processes of radiation safety of the population /I.P. Krynychna // Monograph. DA: dridi NAPA, 2015. - 388. c.
9. Krynychna IP State management processes of radiation safety of the population: theoretical and methodological principles: Dis ... dock. Science state. Exercise .: 25.00.01; - Secured 2012. - K., 2012. - 422 p.
10. Y. Kovalevskaya State management processes ensure environmental safety in Ukraine. Dis ... PhD in Public Administration. Protected in 2009. Speciality 25.00.02 - mechanisms of public administration. <https://www.google.com.ua/search?q>.
11. Ecology region. "Environmental portrait of Dnipropetrovsk region." [Electronic resource] - Access: <http://www.experts.in.ua/regions/detail.php?ID=4316>.